

Andrea Poljak

Gordana Hržica

Diana Arapović

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
ghrzica@erf.hr

Morfološko označavanje živosti: različito označavanje objekta u usvajanju hrvatskoga jezika

Usvajanje morfologije prvoga jezika težak je zadatak za dijete koje će pri tome rabiti neke strategije pojednostavljivanja, najčešće preopćavanja. Cilj je ovoga istraživanja bio opisati usvajanje različitoga označavanja izravnoga objekta u hrvatskome jeziku. Različito označavanje izravnoga objekta (engl. *differential object marking*) prisutno je u hrvatskome jeziku kao dvostruka mogućnost označavanja akuzativa imenica muškoga roda, ovisno o kategoriji živosti. S obzirom na složenost fenomena, različito se označavanje izravnoga objekta proučavalo u usvajanju morfologije promatrajući tri skupine govornih idioma u hrvatskome jeziku (dječji jezik, govor usmjeren djetetu i govoreni jezik odraslih govornika) kako bi se saznalo postoje li preopćavanja u pojedinome idiomu. Očekivano je da će se tijekom usvajanja različitoga označavanja objekta u hrvatskome jeziku preopćavati uporabom istaknutoga morfema *-a* za označavanje akuzativa imenica muškoga roda koje znače neživo. Korpusnom metodom koja je rabljena u istraživanju izdvojena su sva preopćavanja imenica muškoga roda u akuzativu u Hrvatskome korpusu dječjega jezika (Kovačević, 2002.) i u Hrvatskome korpusu govornoga jezika (Kuvač Kraljević, Hržica, u izradi). Preopćavanja su pronadena u svim korpusima, u dječjem jeziku, govoru usmjerenome djetetu i rijetko u govornome jeziku odraslih govornika kao dijalektalna karakteristika. Preopćavanja u dječjem jeziku ishod su jezične obrade i primjene novih i preciznijih pravila, dok se preopćavanja u govoru usmjerenome djetetu objašnjavaju kao moguća prilagodba toga idioma dječjem jeziku radi olakšavanja usvajanja morfološkoga sustava.

Hrvatski jezik pripada skupini morfološki bogatih jezika, zajedno s ruskim i grčkim (Xantos i sur., 2011.). U tome je bogatstvu prisutna i pojava koja tek pronalazi mjesto u istraživanju jezičnoga usvajanja (v. Avram, 2013.), a to je različito označavanje izravnoga objekta (ROI; prema engl. *differential object marking* – DOM). ROI je dvostruka mogućnost označavanja izravnoga objekta prisutna u nekim jezicima. Ovisi o gramatičkome svojstvu živosti (primjerice, u hrvatskome) ili određenosti i jedan je od izazova s kojima se dijete susreće

tijekom jezičnoga usvajanja. ROI dodatno usložnjuje imeničku morfologiju, a složenost jezičnoga sustava jedan je od ključnih čimbenika u jezičnome usvajanju. Složeniji dijelovi sustava počet će se usvajati ranije, ali će se usvajati duže i s više međufaza (za hrvatski v. Kovačević i sur., 2009.; Hržica, 2012.). Pri tome je djetetu podrška jezični unos (engl. *input*), a posebice govor usmjeren djetetu (GUD – Kuvač i Palmović, 2007. – prema engl. CDS – *child directed speech*). Taj idiom naglašava učestalije, transparentnije i pravilnije dijelove sustava, što omogućava djetetu da lakše shvati kako djeluje cijeli jezični sustav (Ravid i sur., 2008.).

Istraživanjem temeljenim na proučavanju triju idioma, dječjega jezika, jezika usmjerenoga djetetu i govornoga jezika odraslih govornika, želio se utvrditi tijek usvajanja toga složenoga aspekta imeničke morfologije u hrvatskome i njegov status u govornome hrvatskom jeziku općenito. Uzorci transkripata govornoga jezika organizirani u korpuse (Hrvatski korpus dječjeg jezika – Kovačević, 2002. i Hrvatski korpus govornoga jezika – Kuvač Kraljević, Hržica, u izradi) poslužili su kao izvor podataka o ROI-ju u hrvatskome.

1. Različito označavanje izravnoga objekta

Različito označavanje izravnoga objekta (ROI) pojava je koja se javlja u više od 300 jezika širom svijeta. Svim jezicima u kojima je padežno označavanje određeno nastavcima (engl. *overt case marking*) zajedničko je da mogu označavati objekte. Postoje jezici u kojima je svaki izravni objekt označen padežnim nastavkom – u tim jezicima ne postoji različito označavanje izravnoga objekta. Prvu definiciju ROI-ja predstavio je Bossong (1984.) opisujući ga kao *supkategorizaciju izravnoga objekta, odnosno prijelaznoga pacijensa, ovisno o semantičkim svojstvima objekta (ili objektnoga skupa)*. Uopćeno razumijevanje ROI-ja koje proizlazi iz funkcionalne i tipološke literature može se opisati u jednoj rečenici: »Što je izravni objekt istaknutiji, veća je vjerojatnost da će biti označen padežnim nastavkom« (Aissen, 2002.). Ponavljajuće sheme ROI-ja temelje se na kategorijama živosti i određenosti. U većini jezika u kojima se ROI očituje unutar kategorije živosti živo je označeno, dok neživo ostaje neoznačeno. U većini jezika u kojima se ROI očituje unutar kategorije određenosti određeno je označeno, a neodređeno neoznačeno. I kategorija živosti i kategorija određenosti rangirane su na ljestvicama i u različitim jezicima postoje različita pravila označavanja padežima. U nekim jezicima, na primjer, označavaju se samo objekti koji su visoko na ljestvici živosti, dok se u nekim jezicima označavaju samo objekti koji su visoko na ljestvici kategorije određenosti. Ljestvica kategorije živosti određena je ovako: ljudsko > živo > neživo, dok se na ljestvici određenosti nalazi: osobna zamjenica > vlastita imenica > određena imenska sintagma > neodređena specifična imenska sintagma > nespecifična imenska sintagma (Aissen, 2002.).

Aissen (2002.) u svojem radu navodi nekoliko primjera različitoga označavanja izravnoga objekta ovisno o istaknutosti na pojedinoj ljestvici.

- 1) Španjolski – označava se samo ljudsko (engl. *human*)
'El director busca el carro/el perro/a su hijo.'
Ravnatelj traži auto/psa/svojega sina.
- 2) Ruski – označava se ljudsko i živo
'Miša uvidel dom/kot–a/brat–a.'
Miša je vidio kuću/mačku/brata.
- 3) Mađarski – označava se neživo, živo i ljudsko – nema ROI-ja.

Jedno od mogućih objašnjenja ROI-ja leži u problemu dvoznačnosti: govornik može padežom označiti izravni objekt kako bi osigurao da sugovornik, odnosno slušatelj čuje ono što je govorniku bila namjera da čuje. Swat (2007.) tvrdi da izbjegavanje dvoznačnosti kao govornikova strategija može objasniti zašto neki primjeri označavanja izravnoga objekta nisu vođeni semantičkim ili sintaktičkim značajkama samoga objekta, nego tim značajkama u odnosu na značajke subjekta. Kategorija određenosti i kategorija živosti smatraju se značajkama objekta koji su svojevrsan znak za označavanja padežnim nastavcima u jezicima s ROI-jem. Najčešće su označeni oni izravni objekti koje je potrebno posebno razlikovati od subjekta (Aissen, 2002.; Heusinger, 2005.). Prema tome bi funkcija ROI-ja bila uklanjanje dvoznačnosti subjekta i objekta, točnije, izravni objekti koji su značenjski slični subjektu trebaju biti označeni padežnim nastavkom.

1.1. Različito označavanje objekta u hrvatskome jeziku

Različito označavanje objekta prisutno je i u hrvatskome jeziku. Očituje se u sklonidbi imenica muškoga roda. Imenice muškoga roda u hrvatskome jeziku sklanjaju se prema a–sklonidbi. Imenice muškoga roda koje označavaju što neživo imaju akuzativ jednine jednak nominativu jednine (*stol, snijeg*). Imenice muškoga roda koje označavaju što živo imaju akuzativ jednine jednak genitivu jednine (*brata, konja*) (Barić i sur., 1997.). Dakle, izravni objekt u akuzativu kod imenica muškoga roda može imati dvojako označavanje, ovisno je li riječ o živome ili neživome (nulti nastavak ili nastavak *–a*). Na ljestvici kategorije živosti (ljudsko > živo > neživo) ljudsko i živo označavaju se nastavkom *–a*, a neživo nultim nastavkom.

Ta se pojava u hrvatskoj literaturi može naći pod pojmovima nominativno–akuzativnoga i genitivno–akuzativnoga sinkretizma (pojava kada padeži imaju iste nastavke). Znači li imenica što neživo, akuzativ joj je jednak nominativu, znači li što živo, akuzativ joj je jednak genitivu, a to razlikovanje potječe još iz praslavenskoga jezika (Ivšić, 1970., Vince–Marinac, 1992.; prema Blagus Bartolec, 2006.). Prvotno je postojao samo nominativno–akuzativni sinkretizam, a zatim se postupno razvio genitivno–akuzativni sinkretizam kako bi se sintaktički razlikovao subjekt od objekta imenica muškoga roda koje znače živo. U hrvatskome se tako kategorija živosti očituje u razlikovanju nominativno–akuzativnoga sinkretizma imenica muškoga roda koje znače neživo te genitivno–akuzativnoga sinkretizma imenica muškoga roda koje znače živo (Blagus Bartolec, 2006.).

2. Usvajanje različitoga označavanja objekta

S obzirom na složenost same pojave u različitim jezicima i na činjenicu da se ROI istraživao uglavnom u sklopu proučavanja usvajanja drugoga ili stranoga jezika (primjerice, Rodríguez–Mondoñedo, 2006.), gotovo da i nema podataka o ROI–ju u usvajanju prvoga jezika. Ipak, dosad razvijene teorijske postavke i neke spoznaje o jezičnome razvoju mogu se primijeniti kako bi se pretpostavio tijek usvajanja te morfološke kategorije. Spoznaje o tijeku razvoja morfologije, postavke teorije kontrasta i uloga govora usmjerenoga djetetu mogu činiti početnu točku istraživanja ROI–ja u jezičnome usvajanju.

2.1. Tijek usvajanja morfologije i preopćavanja

Istraživači se tijekom posljednjih pedesetak godina bave usvajanjem morfologije, a glavna je tema rasprava između dvaju pristupa razumijevanju ljudske spoznaje: simboličkoga i nesimboličkoga pristupa. U simboličkome pristupu tvrdi se da su oblici riječi pohranjeni tako da su pohranjene njezine sastavnice, zasebni morfemi, koji se umnim operacijama kombiniraju. Nesimbolički pristup, nasuprot tomu, govori da su oblici riječi pohranjeni u pamćenju kao cjelina. Opća je pretpostavka da djeca prve oblike riječi imaju pohranjene u svojem mentalnome leksikonu kao neanalizirane blokove (engl. *unanalyzed blocks*).

Tijekom usvajanja jezika dijete čini pogreške koje su najčešće pojednostavljivanja, točnije preopćavanja. Greške preopćavanja (engl. *overgeneralization* ili *overregularization*) odnose se na dodavanje oblikotovornoga morfema na korijen riječi koja pripada nekoj drugoj paradigmi (vidi primjer 1. u hrvatskome), dok se greške zamjene odnose na postavljanje oblikotovornoga morfema u gramatički kontekst u kojemu se upotrebljava drugi morfem. U hrvatskome se tomu moraju dodati i neprovođenje dodatnih pravila određenih morfološki uvjetovanih alternacija fonema i preopćavanja glagolske osnove (Hržica, 2012.) (primjeri 2. i 3.).

Primjer 1. Dodavanje fleksijskoga morfema na korijen riječi koja pripada drugomu fleksijskom razredu (primjer iz Hrvatskoga korpusa dječjega jezika)
*ANT: ne [/] ne [/] ne možem [*] ja.

Primjer 2. Neprovođenje morfološki uvjetovane alternacije fonema – prije-glas (primjer iz Hržica i Lice, 2013.)
*ENI: Onda je pas slučajno pao sa akvarijom [*] na glavi.

Primjer 3. Preopćavanje prezentske osnove glagola 9. vrste (prema Jelaska, 2005.) prema glagolima 1. vrste (primjer iz Hrvatskoga korpusa dječjega jezika)
*ANT: sad to napisam [*] [: napišem].

Putanja usvajanja morfologije ima krivulju u obliku slova *U* (Marcus i sur., 1992., Penke, 2012.). Krivulja se objašnjava različitim strategijama jezičnoga usvajanja. Na početku dijete ponavlja upamćene oblike i tako rabi ispravne oblike riječi (nesimbolički pristup). Kako s vremenom količina jezičnoga materijala s kojim se dijete susreće raste, ono mora početi rabiti pravila određenoga jezika (simbolički pristup). Pri tome dijete preopćavanjem *pojednostavljuje* sustav. Nakon razdoblja preopćavanja dijete uspijeva svladati pravila i slijede pravilni oblici. Dužina procesa i dužina pojedine razvojne faze unutar njega ovise o različitim čimbenicima. Tako je razdoblje preopćavanja glagolskoga sustava znatno duže u hrvatskome (Hržica, 2011.) nego u engleskome (Pinker i Prince, 1988.), što je izravna posljedica različitosti u morfološkoj složenosti dvaju jezika.

S obzirom na to da u usvajanju složenih aspekata morfološkoga sustava postoji više razvojnih faza koje se mogu pratiti tako da se analiziraju dječja preopćavanja, nužno je pretpostaviti da će i prilikom usvajanja ROI-ja, ako to zaista jest složeni aspekt morfološkoga sustava, doći do takvih faza i da će se javiti preopćavanja prema jednome obliku.

2.2. Načelo kontrasta

Kada dijete čuje novu riječ, ono ne zna je li ta riječ sinonim za neki naziv koji je već usvojen ili označava nešto novo. Dijete ne može znati je li nova riječ nešto što je značenjem već usvojeno, ali pod drugim oblikom, ili je to novi pojam s novim značenjem. Nasuprot tomu, Clark (2007.) navodi situaciju gdje djeca za svaku novu riječ s kojom se susretu mogu pretpostaviti kako je u kontrastu sa svim dosada usvojenim riječima. Dakle, razlike u obliku označavaju i razlike u značenju, zbog čega dijete nakon susreta s novim oblikom može odmah krenuti u potragu za njezinim značenjem. To se naziva *načelom kontrasta* (engl. *principle of contrast*): govornici smatraju da svaka razlika u obliku označava i razliku u značenju. Tijekom usvajanja jezika kad god dijete registrira neku riječ ili oblik kao nepoznat, može pretpostaviti da se njezino značenje razlikuje od svih dotada usvojenih oblika, što je korisno u jezičnome usvajanju. Cairstairs–McCarthy (2004.) u svojem radu objašnjava primjenu načela kontrasta na morfologiju. Promatrajući različite jezike, zaključuje da se u morfologiji to načelo rabi kako bi se izbjegla sinonimija. Dakle, na razini morfologije sinonimija i homonimija razrješavat će se prema načelu kontrasta tako da jedan morfem označava jednu funkciju. Tim se načelom mogu objasniti i morfološke analize u umnim procesima djeteta koje usvaja jezik (Penke, 2012.).

S obzirom na to da načelo kontrasta tvrdi da će u jezičnome usvajanju poželjnija biti situacija u kojoj jedan morfem ima samo jednu ulogu, može se pretpostaviti da će se prilikom usvajanja ROI-ja preopćavati tako da se nastavak *-a*, koji se upotrebljava samo za žive objekte, preopći i na ostale objekte kako bi se izbjegla sinonimija nominativnoga i akuzativnoga nastavka. S obzirom na to da su prvi i najčešći usvojeni padeži u dječjem jeziku nominativ i akuzativ (Kovačević i sur., 2009.), a genitiv se pojavljuje kasnije i samo s

ograničenim brojem natuknica, opravdano je pretpostaviti da se nastavak *-a* rabi kao prototipni nastavak za označavanje akuzativa u kontrastu s nominativom i da u razvojnoj fazi usvajanja ROI-ja on može označavati poželjni akuzativni oblik.

2.3. Govor usmjeren djetetu – GUD

Govor usmjeren djetetu (GUD, Kuvač i Palmović, 2007.) poseban je idiom kojim se služe odrasli govornici u kontaktu s govornikom koji tek usvaja jezik kako bi to usvajanje potpomogli (Hržica, 2011.). GUD je okolinski jezik prilagođen kako bi služio potrebama i mogućnostima djeteta i ključan je za jezično usvajanje. Bitno je naglasiti da su govor usmjeren djetetu i dječji jezik povezani, u međudjelovanju su (primjerice, Cameron–Faulkner i sur., 2003.). Kako se tijekom usvajanja dječji jezik mijenja, tako i odrasli u obraćanju djetetu prilagođavaju svoj jezik da bi na najbolji način pružili podršku tijekom usvajanja. Govor usmjeren djetetu tako je na poseban način uskladen (engl. *tuned*) s dječjim jezikom jer služi kao podrška njegovu razvoju. Da bi omogućio taj razvoj, govor usmjeren djetetu mora biti pojednostavljen, ali istovremeno pružati dovoljno informacija (Hržica, 2011.). Ravid i sur. (2008.) navode da je morfološki sustav govora usmjerenoga djetetu oblikovan tako da su poželjniji jasni, pravilniji i učestaliji načini oblikovanja gramatičkih kategorija.

Budući da je u stalnom međuodnosu s dječjim jezikom koji podržava, može se očekivati da se i u govoru usmjerenome djetetu rabe strategije pojednostavljivanja sustava ROI-ja kakve se rabe u dječjem jeziku. No, istraživanja usredotočena na proučavanje GUD-a najvećim su dijelom proizvod davne rasprave koja proistječe iz Chomskyjeve ideje o urođenosti jezika. Ona je bila poduprta njegovim videnjem govora usmjerenoga djetetu kao punoga pogrešaka, ponavljanja i nesustavnosti s nedostatkom negativnoga odgovora na dječje pogreške i, sukladno tomu, neprikladnoga za omogućavanje jezičnoga usvajanja. Zbog te se ideje većina istraživanja usredotočila na to da pokaže kako GUD nije pun pogrešaka, ponavljanja ili nesustavnosti i kako pruža odgovor na dječje pogreške (primjerice, opisana je pojava reformulacije – Chouinard i Clark, 2003.). I zaista, čitav je niz istraživanja, rabeći različite metodologije, pokazao da je GUD u velikoj mjeri gramatički točan – jedno od prvih takvih istraživanja, Newport i sur. (1977.), pokazuje točnost veću od 99%. Pokazalo se i da je strukturiran i pruža poticaje za jezični razvoj (pregled, primjerice, u Cameron–Faulkner i sur., 2003.). Iako je takva istraživačka usredotočenost utjecala na odbacivanje pretpostavke o štetnosti govora usmjerenoga djetetu za dječji razvoj i pridonijela znanju o jezičnome usvajanju, posljedica je bila gotovo neprešućena zabrana spominjanja pogrešaka u GUD-u. Neki istraživači govore o sintaktičkim specifičnostima GUD-a ili spominju manji postotak gramatičke točnosti od onoga koji su zabilježili Newport i sur., ali konkretan opis tih specifičnosti ili pogrešaka vrlo je teško, ako ne i nemoguće, pronaći u literaturi. U ovome radu zastupa se mišljenje da GUD, s obzirom na to da je usmjeren djetetu, preuzima neka svojstva dječjega jezika čijom se uporabom podržava jezični razvoj. Sukladno tomu, očekuje se da će se preopćavanja ROI-ja pojaviti i u GUD-u, ali u manjoj mjeri nego u dječjem jeziku. S obzirom na to da

u hrvatskome ne postoje sustavna istraživanja govornoga jezika odraslih, moguće je i da preopćavanja ROI-ja kakva se mogu pojaviti u dječjem jeziku i u GUD-u nisu rezultat procesa usvajanja, već su dio govornoga jezika. Sukladno dosadašnjim spoznajama o usvajanju morfologije, pretpostavlja se da to nije tako, već da će se obrasci preopćavanja pojaviti u dječjem jeziku, u govoru usmjerenome djetetu, ali ne i govornome jeziku odraslih.

Stoga je svrha ovoga istraživanja opisati pojavu različitoga označavanja izravnoga objekta u hrvatskome jeziku u trima idiomima hrvatskoga jezika, u dječjem jeziku, u govoru usmjerenome djetetu i u govornome jeziku odraslih govornika. Smatralo se da će ulogu različitoga označavanja naročito dobro prikazati usporedba dvaju idioma odraslih govornika uzme li se u obzir različite primatelje, djecu i odrasle. Očekivano je da će se složenost procesa usvajanja moći uočiti u preopćavanjima utemeljenima na načelu kontrasta (1 oblik = 1 funkcija). Drugim riječima, u usvajanju ROI-ja u hrvatskome jeziku pojavit će se preopćavanja kao uporaba istaknutoga morfema *-a* za označavanje imenica koje znače neživo. Očekivano je da će se takva preopćavanja pronaći u dječjem jeziku i u manjoj mjeri u govoru usmjerenome djetetu, ali ne i korpusu odraslih govornika.

3. Metodologija

Jedna je od najutjecajnijih metoda rabljenih za proučavanje jezičnoga usvajanja prikupljanje i analiza uzoraka govornoga jezika. Povijest takva načina proučavanja jezika seže daleko u povijest, još od Darwina (1877., 1886., prema Kuvač i Palmović, 2007.), koji je vodio dnevnik prvih iskaza svojega sina. Razvojem tehnologije postalo je lakše organizirati longitudinalno istraživanje i snimiti potreban materijal te ga poslije transkribirati. Snimanja se uglavnom odvijaju u određenome razdoblju, otprilike nekoliko puta mjesečno po sat vremena. Snima se međudjelovanje djeteta sa skrbnikom u svakodnevnome okruženju (dom, park), a snimke trebaju sadržavati spontani govor. Korpusi jezika danas omogućavaju mnoštvo podataka o jezičnome razvoju djece. Omogućavaju praćenje razvoja djetetova rječnika, fonologije, morfologije i sintakse, a mogu se dobiti i podatci o obilježjima jezičnoga unosa (Demuth, 2008.). Može se pratiti kako se jezični sustav ispitanika mijenja kroz vrijeme, a takve promjene, ako su zajedničke za više ispitanika, moguće je onda i poopćiti (Hržica, 2011.). Velik je broj korpusa javno dostupan u najvećoj bazi korpusa dječjega jezika (CHILDES – *Child Language Data Exchange System*, MacWhinney i Snow, 1985.; MacWhinney i Snow, 1990.; MacWhinney, 2000.).

Podatci rabljeni u ovome istraživanju dobiveni su analizom zapisa dvaju korpusa govornoga jezika, Hrvatskoga korpusa dječjega jezika (HKDJ) (Kovačević, 2002.), koji je dio baze CHILDES, i Hrvatskoga korpusa govornoga jezika (HJGJ) (Kuvač Kraljević, Hržica, u izradi). Iz HKDJ-a su preuzeti podatci o dječjem jeziku i o jeziku usmjerenome djetetu, a iz HJGJ-a podatci o govornome jeziku odraslih govornika. Za potrebe istraživanja korpusi su analizirani u cijelosti.

3.1. Hrvatski korpus dječjega jezika

HKDJ je korpus govornoga jezika troje djece longitudinalno praćene u procesu jezičnoga usvajanja. Djeca su snimana nekoliko puta na mjesec od pojave prvih riječi do otprilike treće godine života. Takav način prikupljanja stvara veliku bazu podataka o jezičnome razvoju unatoč manjemu broju ispitanika. Proučavana su djeca Antonija, Vjeran i Marina. Antonija je snimana 42 puta, od kronološke dobi 1;3 do kronološke dobi 2;8. Vjeran je sniman 58 puta, od kronološke dobi 1;2 do kronološke dobi 3;2. Marina je snimana 36 puta, od kronološke dobi 1;5 do 2;11. Kod Antonije i Marine nedostaju zapisi unutar jednoga mjeseca u navedenome razdoblju (Antonija 1;8 i Marina 2;4). Djeca pripadaju obiteljima više srednje klase i odrastala su u Gradu Zagrebu ili prigradskome prstenu. Detaljniji biografski podaci i podaci o snimanjima mogu se pronaći u datoteci Pročitaj_me (engl. *readme.pdf*) koja je sastavni dio Hrvatskoga korpusa dječjega jezika (dostupno na poveznici <http://childes.psy.cmu.edu/data/Slavic/Croatian.zip>).

U HKDJ-u, kodiranome prema sustavu pravila CHAT (dio baze dječjega jezika CHILDES), riječi se mogu morfološki označiti. U morfološkome označavanju prepoznavanjem različenica prema temeljnome rječniku (datoteci koja sadrži različnice s pripadajućim opisima) uvodi se dodatni redak u kojemu se svaka pojavnica iskaza morfološki opisuje (primjer 4.). Tako označeni transkripti mogu se lakše pretražiti. Između ostaloga, uporabom naredbe KWAL moguće je izdvojiti iskaze u kojima su se pojavile određene morfološke kategorije. Takav je postupak rabljen kako bi se iz HKDJ-a izdvojili svi iskazi u kojima bi se moglo pojaviti različito označavanje objekta.

Primjer 4. Morfološki označen iskaz HKDJ-a

```
*SAN: tu na novine da ne prljamo stol .
%mor: ADV|tu PREP:ACC|na
      N:COMM:FEM:E:PLT|novine&ACC:PL
      CONJ:SUBOR|da PTL:NEG|ne
      V:5:IMPF:TRANS|prljati&PRES:1P
      N:COMM:MASC:A|stol&ACC:SG |
```

Kako se u hrvatskome različito označavaju objekti u akuzativu muškoga roda, naredbom KWAL izdvojeni su svi iskazi koji sadrže akuzativ muškoga roda. Naredba KWAL u programu CLAN omogućava korisniku da u transkriptima pronade određenu riječ ili niz riječi. Naredba KWAL izgleda tako da se upisuje **kw**al + sriječ ili **kw**al + snizriječi koje treba izdvojiti iz transkripata. Tako je u morfološki označenim datotekama zadana naredba programu da pronade sve datoteke koje sadrže oznaku N:COMM:MASC | 'riječ' | ACC:SG, odnosno da se pronađu sve opće imenice muškoga roda u akuzativu jednine. To je učinjeno za korpus svakoga djeteta, posebno za odrasle i posebno za dijete. Imenice muškoga roda u akuzativu jednine imenice su kod kojih se očekuju preopćavanja s obzirom na mogućnost dvostrukoga označavanja (ROI). Izdvojene su i imenice muškoga roda u genitivu jednine zbog mogućnosti da se akuzativni oblik za živo automatski označio kao genitiv jednine pri morfološkoj

analizi. Isto tako, izdvojene su i imenice u nominativu jednine kako bi se provjerilo je li se automatskim morfološkim označavanjem i tu potkrala greška pa je neživi akuzativni oblik prepoznat kao nominativ. Iskazi su pregledani i oblikovana je baza iskaza koji su posebno označeni s obzirom na jezični idiom (dječji jezik ili jezik usmjeren djetetu) i ostale relevantne podatke.

3.2. Hrvatski korpus govornoga jezika

Hrvatski korpus govornoga jezika projekt je u izradi. Sastoji se od 31 transkribiranoga uzorka govornoga jezika odraslih govornika prikupljenih u svakodnevnim neformalnim komunikacijskim situacijama. Jezični uzorci HKGJ-a prikupljeni su diljem Hrvatske pa odražavaju dijalektalnu raznolikost. Korpus odraslih još je u izradi, stoga podatci o njemu nisu potpuni. K tomu nije morfološki označen, pa je svaki transkript za potrebe ovoga istraživanja detaljno iščitane te su iz iskaza govornika ispisane sve imenice muškoga roda u akuzativu, kao i greške preopćavanja. U tablicu su raspoređene prema istim kategorijama kao što je navedeno u primjeru 5. (osim kategorije *DOB* koja kod odraslih govornika ne daje bitne podatke kao što je to slučaj kod djece koja su u procesu usvajanja jezika).

3.3. Baza iskaza

Baza iskaza oblikovana je u tabličnome kalkulatoru (Microsoft Excel) tako da su svakomu iskazu pridružene oznake pripadajućega idioma i ostale relevantne kategorije. U bazi su svakomu iskazu pridruženi podatci o tome u kojemu je korpusu pronaden (Antonija, Marina, Vjeran, odrasli), tko ga je izrekao (odrasli govornik ili dijete), u kojemu mjesecu kronološke dobi, što je natuknica, što je obličnica, postoji li pogreška (nema, n – ž = neživo je označeno kao živo, ž – n = živo je označeno kao neživo) te je naznačeno ima li imenica morfološka obilježja živoga ili neživoga. Kad su podatci uneseni pod tim kategorijama, moguće je prebrojavanje ukupnoga broja imenica muškoga roda u akuzativu i proizvedenih preopćavanja. Uporabom opcije filtriranja moguće je vidjeti u kojemu se korpusu, kod kojega govornika (odrasli ili dijete) i kod kojih imenica pojavilo preopćavanje. Može se utvrditi i u kojoj se dobi preopćava, koliko je pojavnica i slično. Kategorija dobi olakšava pronalazak oblika riječi u izvornome transkriptu i iščitavanje točnih iskaza u kojima je do preopćavanja došlo.

Primjer 5. Nekoliko redaka tablice baze iskaza

KORPUS	GOVORNIK	DOB	IMENICA	OBLIK	POGREŠKA	ŽIVOST
Antonija	odrasli	1;3	magnetofon	magnetofon	nema	n
Antonija	odrasli	1;3	stol	stol	nema	n
Vjeran	odrasli	3;0	tjedan	tjedan	nema	n
Vjeran	odrasli	3;0	tjedan	tjedan	nema	n
Vjeran	odrasli	3;0	bager	bagera	n – ž	n
Vjeran	odrasli	3;0	balon	balona	n – ž	n

4. Rezultati

4.1. Hrvatski korpus dječjega jezika

U korpusima Antonije, Marine i Vjerana izdvojeni su i prebrojani iskazi odraslih i djece. U govoru usmjerenome djetetu u Antonijinu korpusu postoji 9.234 iskaza, djetetovih je iskaza 5.922. Najčešći su odrasli govornici navedeni kao sudionici tijekom snimanja majka, otac, baka, djed i rodbina, ukupno ih je osam. U Marininu korpusu odrasli govornici, ukupno ih je troje, sudjeluju s 10.979 iskaza, djetetovih je 8.411 iskaza. U govoru usmjerenome djetetu u Vjeranovu korpusu pronađeno je 25.518 iskaza, kod djeteta 20.755. Kod Vjerana je prisutno najviše komunikacijskih partnera, ukupno 23 odrasle osobe koje su u određenome trenutku bile uključene u komunikaciju. Najčešće su to majka, otac, dadilja i istraživačica koja je snimala materijal, dok se ostali sugovornici (baka, djed, rodbina itd.) pojavljuju povremeno. Dakle, u njegovu je korpusu najviše odraslih govornika koji sudjeluju u govoru usmjerenome djetetu i najveći broj iskaza i kod odraslih i kod djeteta. Podatci o govornicima i njihovim iskazima prikazani su u tablici 1.

Tablica 1. Podatci o iskazima govornika u pojedinome korpusu

korpus	Antonija	Marina	Vjeran
broj iskaza djece	5.922	8.411	20.755
broj iskaza odraslih govornika	9.234	10.979	25.518
broj odraslih govornika	7	3	23
udio iskaza odraslih	61%	57%	55%
ukupno iskaza	15.156	19.390	46.273

Iz iskaza djece i odraslih govornika u pojedinim korpusima izdvojeni su samo iskazi u kojima se rabi akuzativ jednine muškoga roda. Posebno su odvojeni iskazi s imenicama koje znače živo od onih s imenicama koje znače neživo. Kao što se vidi u tablici 2., u sva je tri korpusa znatno veći broj iskaza s imenicama koje znače neživo od onih koje znače živo. Od ukupnoga broja iskaza s imenicama muškoga roda u akuzativu kod svih odraslih govornika postotak je imenica koje znače živo 6%, kod djece 6% (Marina), 8% (Vjeran) i 16% (Antonija).

Tablica 2. Broj iskaza, imenica koje označavaju živo i neživo i preopćavanja

korpus	Antonija		Marina		Vjeran	
	odrasli	dijete	odrasli	dijete	odrasli	dijete
broj iskaza	9.234	5.922	10.979	8.441	25.518	20.755
imenice koje znače živo	16	13	17	8	81	32
imenice koje znače neživo	248	68	260	125	1272	388
neživa imenica označena kao živa (-a)	12	16	0	4	45	30
živa imenica označena kao neživa (neoznačena)	0	0	0	0	0	0

Primjeri pogrešnoga označavanja objekta pronađeni su u dječjem jeziku u sva tri korpusa (tablica 2., primjer 6.). Ta su označavanja uvijek uporaba morfema *-a* za oblikovanje akuzativa muškoga roda imenica koje znače neživo. Unatoč tomu što dijete znatno češće čuje (dostupno iz podataka o jeziku usmjerenome djetetu) nemarkirani oblik za neživo, preopćava se dodatnim označavanjem.

Primjer 6. Preopćavanje morfema *-a* pri označavanju akuzativa jednine imenica muškoga roda koje znače neživo u dječjem jeziku

- a. Marinin korpus, kronološka dob 2;8
*MAR: a &š &aš [//] sad će ti pokazat **poklona** [*].
- b. Antonijin korpus, kronološka dob 2;5
*ANT: evo, (h)očemo (s)taviti **nebodeja** [: nebordera] [*].
- b. Vjeranov korpus, kronološka dob 2;4
*VJE: pa moramo povest bar [//] **bagera** [*].

Broj preopćavanja koji čine djeca različit je od mjeseca do mjeseca, a u nekim ih mjesecima nema. Iz tablice 3. jasno je vidljivo da se greške počinju pojavljivati nakon ispravno rabljenih akuzativnih oblika imenica muškoga roda u akuzativu. Na slici 1. vidi se kako je Antonija proizvela najveći broj iskaza s preopćavanjem u usporedbi s brojem iskaza koje sadržavaju imenicu muškoga roda u akuzativu koja označava neživo, oni čine ukupno 23,5%. Marina preopćava u 3,2% slučajeva. Vjeran, koji ima najviše iskaza i čiji je korpus najopširniji, ima i najveći broj preopćavanja, proizvodi ih u 7,7% slučajeva. Vjeran prvi put preopćava s 1;9 iako je prvu imenicu muškoga roda u akuzativu proizveo ranije, u dobi 1;4 (tablica 3.). Iz podataka za pojedino dijete može se vidjeti da se preopćavati počelo nakon uporabe ispravnih oblika. Time se potvrđuju opće spoznaje da djeca preopćavaju nakon što rabe pravilne oblike, a nakon toga preopćavaju istovremeno s uporabom pravilnih oblika.

Tablica 3. Broj izravnih objekata i preopćavanja u mjesecima kronološke dobi

KD	Antonija		Marina		Vjeran	
	Broj izravnih objekata	Broj preopćavanja n-ž	Broj izravnih objekata	Broj preopćavanja n-ž	Broj izravnih objekata	Broj preopćavanja n-ž
1;2	NS	NS	0	0	NS	NS
1;3	0	0	0	0	NS	NS
1;4	0	0	4	0	NS	NS
1;5	0	0	0	0	2	0
1;6	0	0	0	0	6	0
1;7	1	0	19	0	3	0
1;8	NS	NS	12	0	3	0
1;9	2	1	12	2	4	0
1;10	10	4	20	5	1	0
1;11	2	0	16	0	6	0
2;0	5	1	16	5	1	0
2;1	7	0	18	1	8	0
2;2	11	1	46	1	8	0
2;3	13	0	43	2	5	0
2;4	12	6	32	5	NS	NS
2;5	3	1	67	2	26	0
2;6	5	0	4	0	21	1
2;7	7	2	4	1	8	1
2;8	3	0	34	0	14	1
2;9	NS	NS	15	0	9	0
2;10	NS	NS	6	0	NS	NS
2;11	NS	NS	9	0	9	1
3;0	NS	NS	30	0	NS	NS
3;1	NS	NS	5	3	NS	NS
3;2	NS	NS	8	3	NS	NS

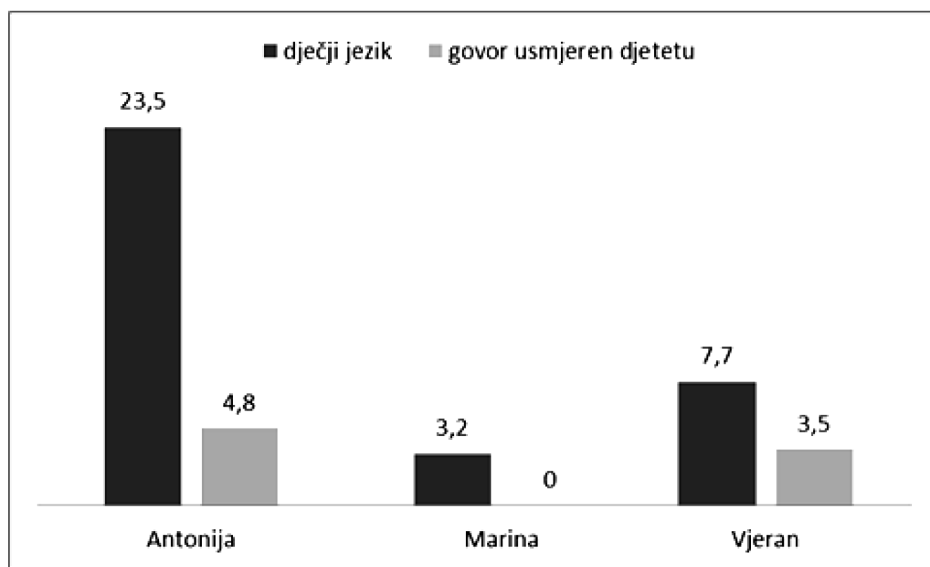
*NS = mjeseci u kojima nije bilo snimanja

U govoru usmjerenome djetetu u dva od tri korpusa (Antonija i Vjeran) pojavljuju se istovrsna preopćavanja iako u znatno manjemu postotku (slika 1., primjer 7.). Zanimljivo je da su u Vjeranovu korpusu, u kojemu postoje podaci o više odraslih govornika, pronađeni primjeri preopćavanja kod nekoliko njih. U Marininu korpusu nisu pronađena preopćavanja.

Primjer 7. Preopćavanje morfema *-a* pri označavanju akuzativa jednine imenica muškoga roda koje znače neživo u govoru usmjerenome djetetu

- a. Antonijin korpus (DRA = majka)
  - *ANT: sapun (.) je to.
  - *DRA: **sapuna** [*] si našla (.) hmm?
- b. Vjeranov korpus (RAD = dadilja)
  - *RAD: si vidio **malog kljuna** [*]?
  - *VJE: da.

Slika pokazuje postotak preopćavanja u dječjem jeziku i u govoru usmjerenome djetetu u svim trima korpusima. Vidljivo je ne samo da se preopćava i u GUD-u već i da postoji određena podudarnost u postotku preopćavanja unutar određenoga korpusa. Tako u Marininu korpusu nisu pronađena preopćavanja u GUD-u, a u njezinu ih jeziku ima najmanje ako usporedimo njezin korpus s Vjeranovim i Antonijinim.

Slika 1. Postotak preopćavanja morfema *-a* za označavanje akuzativa jednine imenica muškoga roda koje znače neživo u dječjem jeziku i govoru usmjerenome djetetu

4.2. Korpus odraslih

U 37 transkripata govornoga jezika odraslih govornika hrvatskoga izdvojeno je 408 iskaza s imenicama muškoga roda u akuzativu, od čega 394 znači neživo, a 14 živo. Analizom je pronađeno sedam označavanja koja bi bila netočna usporede li se sa standardnim idiomom. Ta su označavanja isključivo u smjeru uporabe morfema *-a* za označavanje imenica koje znače neživo.

Takvo označavanje uočeno je u sljedećim riječima: kombi (*kombija*), šporet (*špareta*), turban (*turbana*), jajnik (*jajnika*), film (*filma*). Označavanje imenice *kombi* ponavlja se tri puta kod istoga govornika. Šest od sedam takvih pojava pronađeno je kod govornika sjevernoga kajkavskoga narječja (područje Medimurja). Samo je izraz *jajnika* (jedna pojavnica) pronađen kod govornika štokavskoga narječja.

Primjer 8. Primjer dijalektalnoga nerazlikovanja ROI-ja

*ZEL: imam ja kombija [*] s kukom.

*ZEL: posuđival kombija [*] ovak kad nekaj trebam prepeljiti.

5. Rasprava

Kako je vidljivo iz rezultata, u hrvatskome se jeziku preopćava upotrebom istaknutoga morfema *-a* za označavanje akuzativa imenica muškoga roda koje znače neživo. Takva se preopćavanja imenica muškoga roda u akuzativu prema živome pojavljuju u svim potkorpusima Hrvatskoga korpusa dječjega jezika, osim u govoru usmjerenome djetetu u Marininu korpusu. Ukupan broj preopćavanja po svakom govorniku nije velik. Međutim, o relevantnosti je brojeva u kontekstu proučavanja korpusa teško govoriti. Razlog su tomu ograničenja korpusne metode. O problemima zahvaćanja pogrešaka i preopćavanja pisali su Tomasello i Stahl (2004.). Oni su dokazali da je metoda uzorkovanja korpusa dva puta na mjesec nedovoljna za zahvaćanje čak i pogrešaka ili odstupanja srednje čestotnosti. Na primjer, da bi se samo jedanput zahvatila pogreška koju dijete proizvodi prosječno jedanput na dan (dakle, sedam puta na tjedan), potrebno je deset sati snimanja na tjedan. U skladu s time, iako ovaj način određivanja učestalosti pogrešaka maksimalno iskorištava podatke iz korpusa, problem su podatci koji nisu zahvaćeni uzorkovanjem. Osim toga, mali uzorci ne mogu obuhvatiti pogreške koje su česte, ali kratkovječne (Rowland et al., 2005.).

Činjenica da su ovom metodom pronađena sustavna preopćavanja u korpusima sve troje djece govori da su ta preopćavanja redovita i da je takav način pojednostavljivanja morfološkoga sustava relevantan čimbenik u jezičnome usvajanju hrvatskoga jezika.

5.1. Različito označavanje objekta u govornome jeziku djece

Preopćavanja su prisutna u korpusima sve troje djece (Antonija = 23,5%, Marina = 3,2%, Vjeran = 7,7%). Djeca u svojim iskazima rabe oblike akuzativa imenica muškoga roda, ali i preopćavaju, što je dokaz hipoteze koju su po-

stavili Marcus i sur. (1992.) o U–krivulji jezičnoga razvoja u kojoj se pogreške u uporabi jezičnih pravila počinju pojavljivati tek nakon nekoga vremena u jezičnome razvoju jer se prije toga dijete oslanja na naučene oblike. S obzirom na to da su snimanja sve troje djece različito trajala, a snimana su do različite dobi, teško je govoriti o tome kada su greške preopćavanja zamijenjene potpunom uporabom ispravnih oblika. Iako dosadašnji obrazac slijedi morfološki razvoj koji su postavili Marcus i sur. (1992.), ne može se potvrditi U–krivulja razvoja zbog toga što ne postoje podatci o daljnjemu morfološkomu razvoju djece.

U prilog uloži načela kontrasta u usvajanju ROI–ja u hrvatskome govore tri činjenice. Prvo, preopćavanja se pojavljuju u korpusu kao oblici riječi u kojima je dodan morfem *–a* u akuzativu imenica muškoga roda koje znače neživo. Drugo, nema ni jedne pojave pogrešne uporabe nultoga morfema, to jest pogrešnoga označavanja živih objekata. Treće, navedeno se događa iako je u korpusu prisutan znatno veći broj imenica koje znače neživo pa bi se prema načelu čestotnosti očekivalo da bude prisutan takav način preopćavanja.

5.2. Različito označavanje objekta u govornome jeziku odraslih (govor usmjeren djetetu)

U govoru usmjerenome djetetu preopćava se u Antonijinu i Vjeranovu korpusu (4,8% i 3,5%). U Marininu korpusu nije pronađeno nijedno preopćavanje u govoru usmjerenome djetetu. Vjeranov korpus obuhvaća najduže razdoblje snimanja (od 0;10 do 3;2), ali isto tako obuhvaća i najveći broj odraslih govornika koji sudjeluju u komunikaciji s djetetom (23). Kao najopširniji pruža dovoljno primjera preopćavanja neživoga k živomu, i kod odraslih (45) i kod djeteta (30). U primjeru 9. vidi se kako odrasli govornici često ponavljaju iskaze i tijekom tih iskaza dodatno pojednostavljaju jezik kojim se obraćaju djetetu kako bi mu olakšali učenje. Odrasli govornici tako mogu nesvjesno upotrebljavati ono što misle da djetetu može olakšati razvoj jezičnoga sustava.

Primjer 9. Pogrešno označavanje objekta u govoru usmjerenome djetetu iz Vjeranova korpusa

*RAD: (h)ajde nacrtaj kružić.

*RAD: (h)ajde.

*RAD: (h)ajde sad ti nacrtaj kružića.

Pojavu preopćavanja u govoru usmjerenome djetetu teško je objasniti bez zadiranja u uobičajene načine promatranja GUD–a jer već i sama potraga za takvim pojavama u njemu nije uobičajena. Iako bi se moglo reći da preopćavanja pokazuju da idiom čiji je glavni cilj olakšati djetetu usvajanje jezika katkada ne poštuje jezična pravila, izrazito malen udio te pojavnosti zahtijeva dodatna istraživanja prije nego se to utvrdi. Takva bi istraživanja mogla pokazati da odrasli govornici tijekom obraćanja djetetu i sami pojednostavljaju vlastiti morfološki sustav kako bi podržali dijete u usvajanju, kao što, primjerice, pojednostavljaju sintaktičku strukturu svojih iskaza. Dakle, nesvjesno će naglašavati dijelove morfologije koji djetetu mogu omogućiti da nauči novu gramatičku

ulogu (u ovome slučaju označavanje objekta), podupirući prijelazno razdoblje u kojemu dijete preopćava. Promatrajući usvajanje množine imenica u različitim jezicima, Ravid i sur. (2008.) prikazali su kako način na koji je jezični sustav u govoru usmjerenome djetetu predstavljen nudi djetetu jasne, jednostavnije i dosljedne podatke, što djetetu znatno olakšava usvajanje množine imenica.

5.3. Različito označavanje objekta u govornome jeziku odraslih

Pretpostavlja se da je do odrasle dobi ovladanost morfologijom završena i da neće postojati težnja k preopćavanju. Pronađeno je sedam pogrešnih označavanja u 408 iskaza koji sadržavaju akuzativ imenica muškoga roda. Šest od sedam takvih označavanja pronađeno je kod govornika sjevernih govora kajkavskih narječja za koje je karakteristično nepostojanje različitoga označavanja objekta.

5.4. Moguća uloga karakteristika kajkavskoga narječja

Troje djece iz Hrvatskoga korpusa dječjega jezika snimano je u Zagrebu i njegovoj okolici. Sva preopćavanja (pogreške) u Hrvatskome korpusu govornoga jezika (odrasli govornici) pronađena su kod govornika sjevernih govora kajkavskih narječja.

Autori koji su istraživali kajkavsko narječje navode da se u njemu razlika u označavanju imenica muškoga roda u akuzativu koje označavaju živo i onih koje označavaju neživo davno počela gubiti. Maresić (2011.) u svojem radu pokušava razjasniti razlike podravskoga kajkavskoga narječja od standardnoga idioma objašnjavajući fonološke, morfološke, sintaktičke i druge razlike. Imenice muškoga roda prva su točka u morfološkim razlikama koje navodi – spominje morfološko izjednačavanje genitiva i akuzativa u sklonidbi imenica muškoga roda. Govoreći o genitivno–akuzativnome sinkretizmu, Blagus Bartolec (2006.) navodi kako je ta pojava često prisutna u kajkavskome dijalektu, kao i u govoru predškolske djece. Kajkavsko narječje vrlo je raznoliko i dok tradicionalno ne razlikuje živo i neživo (Maulić, 1953.), mnogi su govori pod utjecajem standardnoga jezika preuzeli inovacije (među njima i ROI) pa se neka stara obilježja susreću samo u određenim područjima kajkavskoga narječja. Iz toga se može zaključiti kako su izjednačavanje genitiva i akuzativa u primjerima nadenima u korpusu odraslih dijalektalno obilježje, odnosno morfološka karakteristika kajkavskoga narječja.

Nameće se pitanje je li moguće i preopćavanja u Hrvatskome korpusu dječjega jezika smatrati posljedicom utjecaja osobina kajkavskoga narječja? Kao nešto što je karakteristika i GUD–a i dječjega jezika jednostavno zbog utjecaja genitivno–akuzativnoga sinkretizma? Protivno tomu govore tri činjenice. Prva je znatno veći postotak preopćavanja u dječjem jeziku. Kada bi ta pojava bila posljedica utjecaja dijalekta, očekivalo bi se da se u jednakoj mjeri pojavi i u dječjem jeziku i u GUD–u. Drugo, u Vjeranovu korpusu i govornici koji nisu govornici kajkavskih govora preopćavaju (na primjer, dadilja). Treći se demanti te tvrdnje može pronaći u Marininu korpusu. U tome je korpusu pronađeno najmanje preopćavanja, u GUD–u niti jedan primjer, a u dječjem

jeziku najmanji postotak. Razlog bi tomu mogla biti razlika između kućnoga i okolinskoga idioma. Iako su sva snimana djeca iz Zagreba ili njegove bliže okolice, moguće je da je zbog organskih idioma odraslih osoba čiji govor čini Marinin jezični unos on drugačiji što se tiče dozvola preopćavanja ROI-ja. No, čak i u tome slučaju Marina preopćava u skladu s načelom kontrasta (iako, potrebno je napomenuti da niski postotci mogu biti uzrokovani i činjenicom da se Marinin korpus sastoji od najmanjega broja snimanja i najkraćega razdoblja praćenja).

6. Zaključak

Ovim se istraživanjem opisalo usvajanje i uporaba različitoga označavanja izravnoga objekta u hrvatskome. Prisutno u više od 300 jezika, različito označavanje izravnoga objekta u hrvatskome se jeziku ostvaruje kao dvostruka mogućnost označavanja akuzativa imenica muškoga roda ovisno o kategoriji živosti. S obzirom na to da govornik tijekom jezičnoga usvajanja rano razlučuje postojanje dviju osnovnih sintaktičkih uloga, subjekta i objekta, prema načelu kontrasta težit će se te dvije uloge odvojiti različitim oblicima riječi. Istraživanje je pokazalo da načelo kontrasta kao semantičko načelo utječe na usvajanje morfološkoga sustava mladih govornika hrvatskoga jezika. Korpusna metoda pokazala se korisna pri izdvajanju grešaka preopćavanja i prirode samih grešaka. Potvrdila se opća spoznaja o jezičnome razvoju prema kojoj dijete prvo rabi ispravne oblike riječi, a zatim se počinju pojavljivati preopćeni oblici. Istovremena uporaba ispravnih oblika i preopćavanja dokaz je primjene pravila u dječjemu jeziku, koja za posljedicu mogu imati preopćavanja pravila.

Odrasli govornici hrvatskoga jezika u komunikaciji s odraslima različito označavaju izravne objekte u hrvatskome jeziku. Većina je odraslih govornika rabila sustavno i prikladno različito označavanje živih i neživih objekata. Rijetke pojave označenih neživih objekata pronađene u korpusu odraslih sastavni su dio dijalekta tih govornika. Preopćavanja su prisutna i u iskazima odraslih u govoru usmjerenome djetetu, što potvrđuje da roditelji, obraćajući se svojem djetetu, pojednostavljuju svoj jezik kako bi dijete što lakše usvajalo jezik, iako se to može protiviti jezičnim pravilima. U ovome slučaju to čine i morfološkim sredstvima.

Rezultati dobiveni u ovome istraživanju bitni su za razumijevanje utjecaja govora usmjerenoga djetetu na putanju razvoja dječjega jezika i procesa jezične obrade kod djece koja usvajaju morfološka pravila u hrvatskome jeziku. Ovo istraživanje pridonosi boljemu razumijevanju usvajanja morfološke strukture hrvatskoga jezika i prvi je rad koji proces jezičnoga usvajanja promatra s pomoću različitoga označavanja izravnih objekata u hrvatskome jeziku.

Literatura

- Aissen, J. (2003). Differential Object Marking: Iconicity vs. Economy. *Natural Language & Linguistic Theory*. 21(3), 435–483.
- Avram, L. (2013). Specificity and animacy in the acquisition of differential object marking in child Romanian. Embracing Multitudes of Meanings', Transilvania University of Braşov, 19–20 April 2013. Pristupljeno 27. travnja 2013.: http://www.unibuc.ro/depts/limbi/limbi_moderne/docs/2013/iun/25_17_34_49Brasov-LarisaAvram2013.pdf
- Barić, E., M. Lončarić, D. Malić, S. Pavešić, M. Peti, V. Zečević, M. Znika (1997). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Blagus Bartolec, G. (2006). Od neživoga do živoga (genitivno–akuzativni sinkretizam u jedninskoj paradigmi imenica muškog roda koje označuju što neživo). *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. 32
- Bosson, G. (1983–1984). Animacy and Markedness in Universal Grammar. *Glossologia*. 2–3, 7–29.
- Cameron–Faulkner, T., E. Lieven, M. Tomasello (2003). A construction based analysis of child directed speech. *Cognitive Science* 27, 843–873. doi:10.1016/j.cogsci.2003.06.001
- Carstairs–McCarthy, A. (2004). What morphology can tell us about grammar. U: Butt, M., T. Holloway King (ur.): *Proceedings of the LFG04 Conference*. CSLI Publication. 141–148.
- Chouinard, M. M., E. V. Clark (2003). Adult reformulations of child errors as negative evidence. *Journal of Child Language* 30(3), 637–669. doi: 10.1017/S0305000903005701
- Clark, E. V. (2007). Conventionality and Contrast in Language and Language Acquisition. *New directions for child and adolescent development*. 115, 11–23. doi: 10.1002/cd.179
- de Swart, P. (2007). *Cross-linguistic Variation in Object Marking*. PhD dissertation, Department of Linguistics, Radboud University Nijmegen. LOT Publications.
- Demuth, K. (2008). Exploiting corpora for language acquisition research. U: H. Behrens (ur.) *Corpora in Language Acquisition Research: History, methods, perspectives*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Hržica, G. (2011). *Glagolske kategorije aspekta, vremena i akcionalnosti u usvajanju hrvatskog jezika*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za lingvistiku.
- Hržica, G. (2012). Daj mi to napisaj: preopćavanja glagolske osnove u usvajanju hrvatskog jezika. *Suvremena lingvistika*. 74, 189–208.
- Kovačević, M. (2002). *Hrvatski korpus dječjeg jezika*. CHILDES projekt.
- Kovačević, M., M. Palmović, G. Hržica (2009). The Acquisition of Case, Number and Gender in Croatian. U: Stephany, U., M. Voeikova (ur.), *Development of Nominal Inflection in First Language Acquisition: A Cross-Linguistic Perspective*. Berlin: Mouton De Gruyter, 2009. 153–177.
- Kuvač, J., M. Palmović 2007. *Metodologija istraživanja dječjega jezika*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- MacWhinney, B. (2000). *Tools for analyzing talk, transcription format and programs, the CHILDES project*. Mahwey, NJ: Lawrence Erlbaum.
- MacWhinney, B., C. Snow (1986). The Child Language Data Exchange System. *Journal of Child Language*, 12 (1985), 271–295. doi: 10.1017/S0305000900006449
- MacWhinney, B., C. Snow (1990). The Child Language Data Exchange System: An update. *Journal of Child Language*, 17 (1990), 457–472. doi: 10.1017/S0305000900013866
- Marcus, G. F., S. Pinker, M. Ullman, M. Hollander, T. J. Rosen, F. Xu, H. Clahsen (1992). *Over-regularization in Language Acquisition*. Monographs of the Society for Research in Child Development. 57 (4), serijski broj 228.
- Maresić, J. (2011). Podravski kajkavski govor. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. 37(2), 451–466.
- Maulić, M. (1953). Accusative Singular Masculine Gender of the Relative Pronoun »koji«. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskog književnog jezika*. 3, 85–88.
- Newport, E. L., H. Gleitman, L. R. Gleitman (1977). Mother, I'd rather do it myself: Some effects and non-effects of maternal speech style. U: C. E. Snow, C. A. Ferguson (ur.), *Talking to*

- children: Language input and acquisition (pp. 109–149). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Penke, M. (2012). The Acquisition of Inflectional Morphology. U: Spencer, A., A. Zwicky (ur.) *The Handbook of Morphology*. Oxford: Blackwell.
- Pinker, S., A. Prince (1988). On language and connectionism: Analysis of a parallel distributed processing model of language acquisition. *Cognition*, 28, 73–193.
- Ravid, D., W. U. Dressler, B. Nir–Sagiv, K. Korecky–Kröll, A. Souman, K. Rehfeldt, S. Laaha, J. Bertl, H. Basbøll, S. Gillis (2008). Core morphology in child directed speech: Crosslinguistic corpus analysis of noun plurals. U: Behrens, H. (ur.) *Corpora in Language Acquisition Research: History, methods, perspectives*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Rodríguez–Mondoñedo, M. (2006). *The Acquisition of Differential Object Marking in Spanish*. University of Connecticut.
- Rowland, C., J. Pine, E. Lieven, A. Theakston (2005). The Incidence of Error in Young Children’s Wh–Questions. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*. 48:384–404.
- Tomasello, M., D. Stahl (2004). Sampling Children’s Spontaneous Speech: How Much Is Enough? *Journal of Child Language*. 31:101–21.
- von Heusinger, K., G. Kaiser (2005). *The evolution of differential object marking in Spanish*. Proceedings of the Workshop: Specificity and the Evolution / Emergence of Nominal Determination Systems in Romance. Universität Konstanz. 33–69.
- Xanthos, A., S. Laaha, S. Gillis, U. Stephany, A. Aksu–Koc., A. Christofidou, N. Gagarina, G. Hržica, F. N. Ketz, M. Kilani–Schoch, K. Korecky–Kroll, M. Kovačević, K. Laalo, M. Palmović, B. Pfeiler, M. D. Voeikova, W. U. Dressler (2011). On the role of morphological richness in the early development of noun and verb inflection. *First Language*. 31(4), 461–479. doi: 10.1177/0142723711409976

Morphological marking of animacy: differential object marking in the acquisition of Croatian

Language acquisition is a topic that has preoccupied researchers for years. Acquisition of morphology is very demanding for children, so they may use different strategies for simplifying complex segments of language morphology. The most frequent strategy is overregularization. The main goal of this research was to explain the acquisition of differential object marking (DOM) in Croatian. DOM in Croatian refers to the different marking of the accusative case regarding the animacy status of the object. Acquisition of DOM has been observed through three idioms: child language, child directed speech and adult to adult speech. It was expected that overregularizations will be formed by adding the morpheme –a in accusative case of inanimate masculine nouns. The study is based on the data from the Croatian corpus of child language (Kovačević, 2002) and the Croatian corpus of spoken language (Kuvač Kraljević, Hržica, in preparation). Overregularizations were found in all three idioms. In child language, overregularizations are evidence of language acquisition strategies. In child directed speech, they might represent one of the strategies that adults use to aid the child in acquiring language. Overregularizations found in adult speech are sparse and restricted to the Kajkavian dialect.

Key words: language acquisition, morphology, overregularization, Croatian
Ključne riječi: usvajanje jezika, morfologija, preopćavanje, hrvatski jezik